

verwarring met hare buitenlandsche en burger oorlogen en de opkomende democratische richting droegen het hunne er toe bij de temperatuur te doen stijgen.

Als ik u N°. 541 laat zien, meen ik daarmede eene illustratie van bovenstaande bewering te geven. Dit beeld kan niet gesneden geweest zijn in een tijd van koud voelen. Alles aan deze figuur trilt van ingehouden emotie, er is geen lijn aan, die geen gevoelslijn is. Het is Fransch werk zeer vroeg XIV^{de} eeuwsch en stelt weer Johannes onder het kruis voor. Zoo heeft de werkelijke Johannes gestaan. Intelligentie en zelfbeheersching spreken uit het energieke gelaat. Hier is de opvolger, die de propaganda tot voortzetting van het verlossingswerk overdenkt, terwijl zijn goddelijke meester boven hem aan het kruis uitgeleden heeft, de onderbevelhebber, die slechts zijn plicht laat spreken en zijn smart vergeet waar het zich er om handelt den strijd vol te houden, waarvoor het groote offer gebracht was. Het beeld is van afgeloogd eikenhout 104 cM. hoog. Zoo ik mijn beeldspraak van daar straks hervatten mag, zou ik dit beeld willen vergelijken met een diamant, die uit den brouwketel van den modernen technoloog te voorschijn komt. Want even als kokende ijzermassa in de elektrische kalkoven van

thans, bruiste en borrelde het menschengemoed in den politieken vuurpoel van het XIV^{de} eeuwsche Frankrijk en verspreidde alom een nevel van mysticisme. Mysticisme is in de middeleeuwen in allerhande voorwerpen op te merken en het laatste woord is zeker nog niet gesproken over de ver-

menging van symbolen van mystieken met die van Christelijken oorsprong. Het gemakkelijke aanpassingsvermogen van nieuwe godsdiensten in aanmerking genomen is het b v. b. volstrekt niet uitgesloten, dat de kenteekenen der evangelisten eenen astrologischen ondergrond hebben. Ik bezit een

klein processiekruis, waarbij die zinnebeelden zoo aangebracht zijn, dat ze bij mij de overtuiging gevestigd hebben, bedoeld te zijn als een phantastische horoscoop van Christus. Boven aan het kruis, is de arend van Johannes rechts van den Verlosser, de leeuw van Marcus, links de engel van Mattheüs en onderaan den Os van Lucas aangebracht. Christus zou dan onder het rijzende teeken van den leeuw geboren zijn, het teeken waarvan de zon de heer is, ook tevens het teeken van het hart. Dikwijls zijn de symbolen op crucifixen anders aangebracht, blijkbaar zonder bedoeling. Maar bovenvermelde rangschikking geeft te denken of de apostelsymbolen niet terug te brengen zijn tot zeer oude zinnebeelden, wie weet van welke oostersche origine. Eene andere eigenaardige voorstelling, die trouwens niet zeldzaam voorkomt, misschien wel verband houdende met het theosophistische mysticisme van thans, is te zien op bijgaand (zie bl. 7) gereproduceerd detailstuk van eene schilderij van laat XIV^{de}

ST. REMIGIUS, 14DE EEUW, FRANSCH
(NO. 134).

eeuwsche Italiaansche origine No. 585. Men ziet Christus, die de maagd na den dood in den hemel ontvangt. Het merkwaardige is de eivorm der omgevende wolk, die aan het aurische ei der theosophen doet denken. Hofdijk noemt dit ovaal een schelp en beschouwt het als het symbool van het heelal.